

SERBEST BÖLGELERDE İŞÇİ SÖMÜRÜSÜ

Aydınlık Gazetesi, 3 Eylül 2012

Yıldırım Koç

Sendikalarımızın büyük çoğunluğunun önemli eksikliklerinden biri de, serbest bölgelerde artarak süren yoğun işçi sömürüsü karşısında gösterdikleri duyarsızlıktır.

Serbest bölgeler, ülke sınırları içinde sermaye için yaratılmış özel bölgelerdir. Bu bölgelere giriş çıkış kontrollüdür. Birçok ülkede serbest bölgelerde sendikal örgütlenme ve mücadele ya yasaktır, ya da fiilen olanaksızdır.

1970'li yılların ikinci yarısında, gelişmiş kapitalist ülkelerde artan işgücü maliyeti, yükselen işsizlik oranları, iletişim ve ulaştırma teknolojisinde sağlanan büyük gelişmeler gibi bazı etmenlere bağlı olarak, uluslararası işbölümü yeniden biçimlendirilmeye başlandı. Temel hedef, azgelişmiş ülkelerdeki ucuz işgücünden yararlanmaktı. Ancak, dünyadaki siyasal saflaşma atılabilecek adımları kısıtlıyordu. Bu koşullarda ihracata yönelik üretimin gerçekleştirileceği serbest bölgelerin yaygınlaştırılması gündeme getirildi.

Türkiye de 1927 yılında çıkarılan Serbest Mıntıka Kanunu ve 1953 yılında kabul edilen 6209 sayılı Serbest Bölge Kanunu, ağırlıklı ticarete yönelikti. 1976-1977 yıllarında ise Türkiye'de ihracata dönük imalat sanayii üretimi yapacak serbest bölgelerin kurulması gündeme geldi. Ancak günün hükümetleri bunu başaramadı.

1978 yılında Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü tarafından Dünya İhracata Yönelik Üretim Bölgeleri Birliği (WEPZA) kuruldu. Merkezi A.B.D.'de Arizona Eyaleti'nde bulunan WEPZA'nın amacı, serbest bölgelerin yaygınlaştırılmasıydı. Türkiye, 1991 yılında WEPZA'ya üye oldu ve WEPZA'nın 17. Uluslararası Serbest Bölgeler Konferansı 5-8 Ekim 1997 günleri İstanbul'da toplandı.

Türkiye'de 12 Eylül sonrasında tüm ülke sendikal hak ve özgürlükler açısından bir serbest bölgeye dönüştürülmüştü. Serbest bölgelerin kurulması 1985 yılına kadar ertelendi. 6.6.1985'te 3218 sayılı Serbest Bölgeler Yasası çıkarıldı. Bu kanuna göre, serbest bölgelerin herbirinin kurulmasından sonraki 10 yıllık süre içinde kesin bir grev yasağı vardı (Geç.M. 1). Bu yıllarda, Türkiye'de serbest bölgelerde yatırım yapılması için yapılan çağrı ve davetlerde, bu grev yasağı özellikle belirtiliyordu.

Bu yasak, 3.8.2002 gün ve 4771 sayılı Kanunla kaldırıldı.

Günümüzde Türkiye'de 19 serbest bölge vardır. Bu bölgelerde çalışan işçilerin sendikalaşması, işverenlerce uygulanan çok sıkı denetim nedeniyle, büyük zorluklarla karşılaşmaktadır. Serbest bölgelerde ilk grev, Petrol-İş Sendikası tarafından Novamed işyerinde uygulandı.¹ Serbest bölgelerde Türk çalışma mevzuatı yürürlükte değildir. 22.4.2010 tarihinde yapılan düzenlemeyle "faaliyet ruhsatı alan ve bölgede belli bir işyeri bulunan gerçek veya tüzel kişiler" ("kullanıcı") dışındaki kişilerin alt-işveren (taşeron) olarak bölgede faaliyet gösterebilmesinin önü açıldı.

AKP döneminde serbest bölgelerdeki faaliyet ve köleci çalışma koşulları daha da yoğunlaştı. 1997 yılında serbest bölgelerde 7000 dolayında işçi çalıştırılıyordu. Bu sayı 2009 yılında 44.083'e, 2010 yılında 48.684'e ve 2011 yılı sonunda da 54.022'ye yükseldi. 2012 yılı Ocak-Mayıs ortalaması ise 52.250 işçiydi. Ege Serbest Bölgesi'nde 18,6 bin işçi, Bursa Serbest Bölgesi'nde 7,4 bin işçi, Mersin Serbest Bölgesi'nde 7,8 bin ve Antalya Serbest Bölgesi'nde 3,1 bin işçi istihdam ediliyordu.

Sendikalar! Serbest bölgelerdeki görevlerinizi yerine getirin!

¹ Petrol-İş Sendikası, *Novamed Grevi, Küresel Sermayeye Karşı Küresel Kadın Dayanışması, Novamed İşçilerinin 448 Günlük Direnişlerinin Yankıları*, İstanbul, 2008, 261 s.